

Raba zemljepisnih imen v potopisu *V petih letih okrog sveta*

IZVLEČEK

Aktualna raba slovenskih eksonimov – slovenskih zemljepisnih imen na tujejezičnih območjih, je bila v zadnjih desetih letih temeljito raziskana, predvsem v strokovnih besedilih (atlasih, enciklopedije). Slabše pa poznamo rabo eksonimov v starejših literarnih besedilih. Najprikladnejša besedila za tovrstne raziskave so stari potopisi, ki postrežejo z velikim številom različnih zemljepisnih imen. Eden takšnih je potopis *V petih letih okrog sveta*. V prispevku skušamo ugotoviti, v kolikšni meri so eksonimi v obravnavanem besedilu uskaljeni s tedanjimi atlasih.

Ključne besede: eksonim, endonim, zemljepisno ime, geografija, imenoslovje.

ABSTRACT

The usage of geographical names in the travelogue titled *V petih letih okrog sveta* (Around the world in 5 years) The current usage of Slovene exonyms – Slovene geographical names in the foreign language areas, have been researched in detail recently, especially in scientific writings (atlases, encyclopedias). As opposed to current usage of Slovenian exonyms, the usage of exonyms in old texts is less known. The appropriate texts for such researches are old travelogues, which include a large number of different geographical names. One of such is the travelogue titled *V petih letih okrog sveta* (Around the world in 5 years). In the paper we try to find out which geographical names, exonyms or endonyms the author used in the text and from where he had taken them.

Key words: eksonym, endonym, geographical name, geography, onomastic.

Eksonimi oziroma podomačena tuja zemljepisna imena so zemljepisna imena za topografske objekte ali geografske pojave zunaj območja, kjer ima jezik, ki je lasten eksonimu, status uradnega jezika, in se razlikuje od imena v uradnem jeziku ali uradnih jezikih območja, kjer je ta objekt ali pojav lociran (Kladnik s sodelavci 2013, 17). Za primer vzemimo avstrijsko prestolnico, ki se v nemškem jeziku imenuje Wien (kar je nemški endonim), slovenski eksonim za to mesto je Dunaj, angleški Vienna, francoski Vienne, španski Viena, ruski Vena, hrvaški Beč, madžarski pa Bécs (medmrežje 1).

Slovenski eksonimi so bili v zadnjem desetletju zelo temeljito raziskani. O tem pričra več znanstvenih in strokovnih razprav. Med temeljna dela lahko uvrstimo doktorsko disertacijo Tuja zemljepisna imena v slovenskem jeziku: razvojni vidiki in problematika njihove rabe (Kladnik 2006) ter znanstvene monografije Pogledi na podomačevanje tujih zemljepisnih imen (Kladnik 2007b), Slovenski eksonimi (Kladnik s sodelavci 2013) in Slovenska imena držav (Kladnik in Perko 2013). Posamezni znanstveni in pregledni članki pa obravnavajo le določene vidike eksonimov, na primer značilnosti rabe eksonimov v izbranih evropskih jezikih (Kladnik 2007a), prizadevanja za poenotenje rabe eksonimov v slovenskem jeziku (Kladnik 2007c), zgodovinske vidike podomačevanja tujih zemljepisnih imen (Kladnik 2007d), pomensko razmejitev terminov eksonim in endonim (Kladnik 2009a; Kladnik 2009b), slovenske vidike rabe eksonimov (Kladnik in Urbanc 2011), poznavanje slovenskih eksonimov v strokovni javnosti (Kladnik in Bole 2012), zbirko slovenskih eksonimov (Kladnik in Geršič 2014), slovenska zemljepisna imena v vlogi eksonimov (Geršič in Kladnik 2015), vpliv Cigaletovega Atlanta na slovenske eksonime (Kladnik in Geršič 2016), slovensko-hrvaški bilateralni projekt o eksonimih (Geršič in Kladnik 2016), primerjavo slovenskih in hrvaških eksonimov (Kladnik s sodelavci 2017), slovenske eksonime v Severni Ameriki (Perko in Kladnik 2017) ter vlogo barv v slovenskih eksonimih (Kladnik in Geršič 2018). Aktivnosti na področju raziskovanja eksonimov v Sloveniji, tudi v okviru Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije, so predstavljene v poročilu UNGEGN-a (Skupina izvedencev Združenih narodov za zemljepisna imena) (Kladnik 2016).

Sodobna raba slovenskih eksonimov in izzivi, povezani z njo, so torej dobro raziskani. Kako pa je bilo z rabo eksonimov v preteklosti? So se avtorji knjig in člankov zgledovali po takratnih atlasih sveta, ki veljajo za referenčno literaturo pri rabi eksonimov, ali so tuja zemljepisna imena zapisovali kar »po svoje«? To sta le dve izmed vprašanj, ki se lahko porodijo ob razmišljanju o tovrstni tematiki. Odgovore na ti dve in še nekatera druga vprašanja skušamo osvetliti v pričujočem prispevku.

O Sodarjevem Francetu in poti okrog sveta

Kot vir za nabor slovenskih eksonimov v raziskavi nam je služila knjiga V petih letih okrog sveta, ki jo je napisal duhovnik Josip Lavtižar. Izdana je bila

Avtor besedila:

DR. MATJAŽ GERŠIČ, univ. dipl.

prof., znanstveni sodelavec

Geografski inštitut Antona Melika

ZRC SAZU, Gosposka ulica 13,

1000 Ljubljana

E-pošta: matjaz.gersic@zrc-sazu.si

COBISS 1.04 strokovni članek

Slika 1: 1. svetovna vojna; nekaj od 130.000 avstroogrskih vojnih ujetnikov, ki so jih ruske sile zajele po bitki pri Przemyslu, maršira pod nadzorom ruskih čet (vir: Everett Historical, www.shutterstock.com).

v samozaložbi leta 1924 v Ratečah oziroma Planici na Gorenjskem. Ker je v knjigi opisana pot okrog sveta, je besedilo odličen vir za zemljepisna imena iz različnih delov Zemlje, ki jih je avtor na nek način moral zapisati v slovenskem jeziku.

Osrednji lik resnične zgodbe je Sodarjev France, 23-letni fant iz župnije Srednja vas v Bohinju (Lavtižar 1924), ki je bil v resnici avtorjev brat (Benedik, File in Mlinar 2008). S hišnim imenom *pri Sodarju* je poimenovana domačija na Bohinjski Češnjici s hišno številko 16, ki spada v župnijo Srednja vas v Bohinju (Klinar 2011). Franceta so, tako kot vse ostale fante njegovih let, leta 1914 vpoklicali v vojsko. Preko Ljubljane in Budimpešte so se vojaki na začetku avgusta odpeljali proti vzhodu, na rusko fronto. Konec meseca so se avstro-ogrske in ruske čete spopadle pri kraju Przemisl, na ozemlju sedanje Poljske. Ruske

čete so v tej bitki zmagale, številni avstro-ogrski vojaki pa so bili ubiti ali ranjeni. Med ranjenci je bil tudi Sodarjev France. Ruski vojaki so ranjence najprej oskrbeli in jih nato odpeljali v ujetništvo (Lavtižar 1924).

Francelj je bil najprej premeščen v Lvov, zatem v Kijev, kjer je delal kot komunalni delavec in vrtnar. Tam je srečal soborca Jeriča in izvedel, da je v mestu še nekaj mož iz njegovega polka, med drugim Primožič in Potočnik. Med njimi se je razvilo tesno prijateljstvo in tako se je pričelo pet let trajajoče potovanje proti vzhodu. Najprej so jih premestili v Astrahan. Na tej poti se jim je pridružil Nedeljko, ki ga prej niso poznali. V času bivanja v Astrahanu so ujetniki razmišljali o domovini. France in Nedeljko sta se dogovorila, da bosta zbežala iz ujetništva, ostali trije za to niso zbrali dovolj poguma. Pobeg na ukradenih konjih se jima ni posrečil. Kmalu

zatem so slovenske ujetnike premestili v Sibirijo. Rusi so jih premestili najprej v Tobolsk, kamor so prispeli jeseni leta 1915 in tam ostali leto in pol. V Tobolsku so se žal poslovili od prvega izmed peterice, saj je bolezen premagala Janeza Bogolina, po rodu Dolenjca. Pomladi leta 1917 je sledil premik v Irkutsk. Tam so se prijatelji razšli. Za Potočnikom in Primožičem se je izgubila vsaka sled, ostali trije, ki so dobili različne službe, pa so prijateljevali še naprej. France je dobil službo pri kolonialnem trgovcu, Nedeljko je postal tajnik v trgovini z lesom, Jerič pa je raznašal časopise in tiskovino. V Irkutsku so se odločili, da bodo iz ruskega ujetništva zbežali. Z vlakom so se odpravili proti vzhodu, do mesta Ulan-Ude, potem pa peš proti Mongoliji. V Ulan Batorju so se pridružili trgovski karavani, ki je preko puščave Gobi odpotovala na Kitajsko. V karavani so se spoznali z nemškim ujetnikom Fricem, s katerim so se iz Zhan-giakouja z vlakom odpravili v Peking (Lavtižar 1924).

Iz Kitajske so odpotovali na Japonsko, od tam pa v Združene države Amerike. V Kaliforniji so nekaj časa delali kot rudarji. Medtem se je vojna končala. Junija 1919 so odpotovali proti vzhodu, ter prek Denverja in Chicaga 12. avgusta prispeli v New York. Od tam so s parnikom odpluli proti Evropi. Med vožnjo se je zdravje Fricu, ki je začel bolehati že v New Yorku, močno poslabšalo. Ladja je zaradi tehničnih težav imela postanek na Kanarskih otokih, zatem pa še v Cadizu. Tu je France odšel na ogled mesta in zamudil odhod parnika, zato se je v Malago odpravil z vlakom. Fric je med

Slika 2: Zemljevid poti, ki so jo opravili popotniki.

plovbo proti Malagi umrl. Iz Malage se je trojica Slovencev odpravila proti Neaplju, zatem pa v Trst, kamor so prispeli 15. septembra. Od tod so pot z vlakom mimo Nabrežine, Sežane in Postojne nadaljevali proti Ljubljani. Tu so se razšli z obljubo, da se ponovno snidejo, kar se je prvič zgodilo 3. februarja 1920, na poroki Sodarjevega Franceta in Mrakove Nežike v Srednji vasi v Bohinju (Lavtižar 1924).

Analiza in rezultati

Delo *V petih letih okrog sveta* je topis (Baloh 2016). Zaradi litetrane zvrsti in razsežnosti potovanja je delo bogata zakladnica zemljepisnih imen. V besedilu jih je bilo identificiranih 1479, pri čemer moramo opozoriti, da v bazo nismo vključili imen, ki so razvidna iz pridevnikov (na primer nemški, slovenski, moskovski) ter

nekaterih mikrotoponimov, kot so imena samostanov (na primer Pečanska Lavra), cerkva (na primer cerkev sv. Afre), palač (na primer Hombo), templjev (na primer Jejasu), kipov (na primer Budov kip), spomenikov (na primer Statute of Liberty, ki je pri nas bolj znan kot Kip svobode), arhitekturnih spomenikov (na primer Puerta del Mar) in postaj (na primer Tenesse). Izpuščena so tudi nekatera imena, pri katerih ni jasno, ali gre za njihovo pridevniško obliko imena ali ime v imenovalniku in so zapisana z malo začetnico (na primer korejski polotok). V bazo niso vključena niti posredna poimenovanja, iz katerih se sicer lahko razbere zemljepisno ime. Značilna primera sta »*prestolnica vzhajajočega sonca*« v pomenu Tokio ter »*dežela samojedov*« v pomenu Sibirija.

Skoraj vsa imena so v delu zapisana v latinici, v cirilici pa le dve. To sta napisa АЗИА (Azia) in ЕВРОПА (Evropa), na katera popotniki naletijo ob prečkanju Urala. Vsa identificirana imena smo zaradi lažje analize pretvorili v imenovalnik. Ugotovili smo, da besedilo vsebuje 377 različnih zemljepisnih imen. Ker gre v nekaterih primerih tudi za alonimske različice, v nekaterih pa avtor poleg eksonimske različice navaja tudi endonimsko, je bilo v besedilu identificiranih 349 objektov v prostoru, ki so jim pripisana zemljepisna imena.

Največkrat (47) so poimenovane Združene države Amerike (v različnih alonimskih različicah, in sicer Amerika, Združene države ter Združene države Amerike), sledita mesti Irkutsk (46) in Peking (40). 36 ze-

mljepisnih imen je na območju slovenščine kot avtohtonega jezika in so torej slovenski endonimi (na primer Jadransko morje, Nabrežina, Svete Višarje, Trst, Vrba). Potencialnih eksonimov je tako 313. Opozoriti velja tudi na dejstvo, da smo zaradi neenotne rabe naglasnih znamenj (na primer Tobolsk in Tobólsk) obe imenski različici v analizi poenotili. Podobno smo storili tudi pri nekaterih imenih držav, ki jih Lavtižar ne uporablja enotno, na primer Francija/Francosko, ki smo jih poenotili (v tem primeru v Francija).

V nadaljni analizi se osredinjamo le na eksonime. Zanimivo je, da se je te tematike posredno zavedal že Lavtižar. Na nekaterih mestih nas namreč posebej opominja na zemljepisna imena, ki so v različnih jezikih različna. Omenja na primer Tihi ocean »*Da, Veliki ocean! Angleži mu pravijo Pacific Ocean*« (Lavtižar 1924, 119), Bajkalsko jezero »*Rusi mu pravijo Sujátoje more, to je sveto morje, Mongoli pa Dalai Nor, istega pomena kakor sveto morje.*« (Lavtižar 1924, 49), Ulan Bator »*Urgá, ki ji pravijo Kitajci Kinlun, je glavno mesto severne Mongolije...*« (Lavtižar 1924, 53) ter Gobi »... *puščava Gobi, ki jej pravijo Kitajci Šamo (peščeno morje) ...*« (Lavtižar 1924, 51).

Lavtižarjev odnos do raznolikosti zemljepisnih imen v različnih jezikih zagotovo izhaja iz njegovega svetovljanstva. Bil je tudi svetovni popotnik. Ob stoletnici njegovega rojstva je Mlakar Janko takole zapisal: »*Menda ni bilo v tistem času med Slovenci nikogar, ki bi bil toliko sveta obredel kakor Lavtižar. Prepotoval je vso Evro-*

po, pogledal tudi v Ameriko, Azijo in Afriko. Če bi ga ne bila smrt prehitela, bi bil morda skočil tudi v Avstralijo.« (Mlakar 1953, 147).

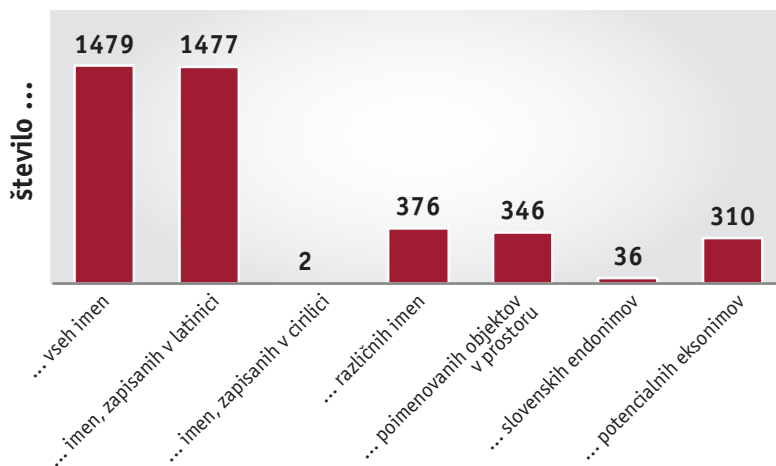
Moramo pa na eksonime gledati tudi skozi prizmo časa. Zemljepisno ime, ki ga je uporabil Lavtižar, je bilo lahko tedaj eksonim, sodoben slovenski jezikovni korpus pa ga ne vsebuje več, in je zanj v rabi endonim, ali drug eksonim. Zato smo analizo izvedli v dveh fazah. Najprej smo zemljepisna imena, ki jih je uporabil Lavtižar, primerjali z referenčno literaturo tedanjega časa. Najbolj primeren vir je Orožnov šolski atlas, ki je bil izdan leta 1902 in je vključen v Slovar slovenskih eksonimov (Kladnik s sodelavci 2013). Ugotovili smo, da je v 78-ih primerih Lavtižar uporabil identičen eksonim, kot v svojem atlasu Orožen, v 51-ih primerih pa se uporabljeno ime razlikuje (preglednica 1).

V ostalih primerih podatkov iz referenčnega vira nimamo, ugotovimo pa lahko, da je v 71-ih primerih uporabil endonim.

Na podlagi preglednice 1 se seveda zastavi vprašanje, od kod je Lavtižar črpal imena, če ne iz referenčnih virov. V desetih primerih (Amerika, Dinarske Planine, Gibraltarska ožina, Himalaja, Kaspijsko morje, Kitaj, Maroko, Nanking, Rumeno morje, Tirensko morje, Valdajske višine in Velika Kaniža) lahko ugotovimo, da je uporabil imena iz starejšega referenčnega vira, Atlanta (Cigale 1869–1877). Šest primerov je takšnih, kjer lahko ugotovimo da je Lavtižar uporabil endonimsko različico imena, v dveh primerih je slutiti vpliv nemškega jezika, v sedmih se kaže vpliv ruščine, v enem vpliv madžarsčine, v dveh razmejitve med madžarskim in ruskim jezikom ni mogoče ugotoviti, v trinajstih vpliva nismo mogli ugotoviti, v enem pa je v primerjavi z referenčnim virom mogoče ugotoviti odmik od ruskega jezika.

V drugi fazi analize smo skušali ugotoviti še razlike med tedanjo in sodobno rabo zemljepisnih imen. Ugotovili smo, da v slabih dveh tretjinah primerov razlik ni, v dobri tretjini pa so bile

Slika 3: Grafični prikaz rezultatov temeljne imenske analize.

razlike opažene. Razlike med uporabljenimi imeni pa so zelo različne. V nekaterih primerih je očitno, da je avtor imena le prevedel, na primer 9. avenija ali 31. cesta, ponekod je uporabil endonimsko različico, v sodobnosti pa slovenski jezikovni korpus pozna tudi eksonimsko (na primer Alaska, Aljaska), mestoma je izpustil predloge (na primer Gomera namesto La Gomera),

številna imena, predvsem iz nelatinskih pisav, pa je poslovenil tako, da so ustrezala normam slovenskega jezika (na primer Tsušima namesto Tsushima). Nekatera uporabljena imena so se zaradi različnih vzrokov do danes popolnoma spremenila, treh imen pa nismo mogli več z gotovostjo identificirati in podajamo le verjetno sodobno imensko različico.

V nadaljevanju izpostavljamo tista identificirana imena iz besedila, ki so se spremenila do te mere, da jih je težje identificirati, in dodajamo nekatera pojasnila. Identificirano ime je zaradi boljše preglednosti zapisano s **krepko pisavo**, v oklepaju sledi pomenski tip, sledeče pojasnilo, ki vsebuje tudi sodobno imensko različico, pa je zapisano z navadno pisavo.

Preglednica 1: Eksonimske različice, kot jih v svojih delih uporabljata Lavtižar (1924) in Orožen (1902).

ZEMLJEPISNO IME		ZEMLJEPISNO IME	
Lavtižar 1924	Orožen 1902	Lavtižar 1924	Orožen 1902
Alaska	Aljaška	Magellanova cesta	Magelhaenov preliv
Algir	Alžir	Majmáčin	Maimačin
Amazonka	Amazonski veletok	Marijanski otoki	Ladroni/Mariani
Amerika/Združene države/ Združene države Amerike	Zedinjene države	Maroko	Marokko
Atlas	Atlas Gorovje	Mehika	Mejiko
Azorski otoki	Azori	Miškolc	Miškovec
Babilon	Babilonske razvaline	Nanking	Nan-king
Beringova morska cesta/ Berinova morska ožina	Behringov preliv	Napoli/Neapelj	Napolj
Cadiz	Kadiz	New York/Newyork/New-York	Novi York
Čukčen	Čuhotski polotok	Ohockiško morje	Ohotsko morje
Dinarske planine	Dinarske Alpe	Pečila	Zaliv Čili
Dnjepr	Dnieper/Dnjeper	Podolija	Podolje
Dnjestr	Dnjester	Port Artur	Port Arthur
Egipt	Egipt	Rocky Mountains/ Skalnato gorovje	Skalno gorovje
Ferro	Fero	Rumeno morje	Žolto morje
Filipinski otoki	Filipini	Saharska puščava	Puščava Sahara
Gibraltar, ožina	Gibraltarski preliv	Salt Lake	Veliko Slano Jezero
Havajski otoki/ Havajsko otočje	Sandwiški otoki	Seul	Söul
Himalaja	Himalaja Gorovje	Teneriffa	Tenerifa
Indija, Zapadna	Indija, Zahodna	Tientsin	Tien-Tsin
Japonska	Japonsko cesarstvo	Tirensko morje	Tyrrhensko morje
Kaspiško morje	Hvalinsko jezero/ Kaspiško jezero	Ural/Uralske gore/ Uralsko gorovje	Ural Gorovje
Kitaj	Kitajsko cesarstvo	Valdajske višine	Valdaj
Kurilski otoki	Kurili	Velika Kaniža	Velika Kanjiža
Lvov	Levov	Vezuv	Vesuv

Altai (gorovje) – sodobni eksonim je Altaj; **Asama** (gora) – sodobno prečrkovanje iz japonščine je Asama-yama; **Baltiški zaliv** (zaliv) – sodobni eksonim je Baltsko morje; **Bingo nada** (morje) – sodobno prečrkovanje iz japonščine je Bingo-nada; **Biva** (jezero) – sodobni eksonim je jezero Biwa, a je raba manj priporočljiva, sodobna transkribirana endonimska oblika je Biwa-ko; **Bjeluha** (gora) – sodobno prečrkovanje iz cirilice je Beluha; **Bobrka** (naselje) – prečrkovanje iz cirilice je Bibrka, avtor je ime verjetno povzel iz poljskega jezika; **Caricin** (naselje) – do leta 1925 poimenovano po pritoku Volge Carici, do leta 1961 se je imenovalo Stalingrad, sodobno ime pa je Volgograd; **Čangal** (gorovje) – gorovja s tem imenom ni bilo mogoče identificirati, je pa na opisani lokaciji upravna enota Khangal; **Čeljabinsk** (naselje) – zapis ustreza sodobnemu prečrkovanju iz cirilice; **Čifu** (naselje) – zapis imena v pinjinu je Chifu; **Dajagava** (reka) – sodobno prečrkovanje iz japonščine je Daiyagawa, različica imena Dajagawa je bila najdena v starejših nizozemskih virih; **Dnila/Gnila lipa** (reka) – prečrkovanje iz cirilice je Gnila lipa, v poljščini se ime glasi Gniła Lipa; **Fisco/Frisco** (naselje) – skrajšana oblika imena San Francisco; **Fudžijama** (gora) – sodobni eksonim je gora Fudži, uporabljeno ime pa je bilo povzeto iz ruščine; **Ginca** (del naselja) – sodobno prečrkovanje iz japonščine je Ginza; **Guadalkvivar** (reka) – sodoben eksonim je Guadalquivir, a je raba manj priporočljiva, izvorno ime je Guadalquivir; **Hiogo** (naselje/upravna enota) – avtor naveda, da gre za starejšo naselbino ob mestu Kobe, v sodobnosti se prečrkova-

no ime Hyogo uporablja za upravno enoto; **Iiktu** (gora) – sodobno prečrkovanje je Gora Liktu; **Ijo Nada** (upravna enota) – sodobno prečrkovanje je Iyo-nada, gre za del notranjega morja Seto; **Iro** (naselje) – sodobno prečrkovanje iz mongolščine je Iro Ho; **Kalgan** (naselje) – ime izhaja iz mongolščine v pomenu vrata, od sredine 20. stoletja dalje je v rabi ime Zhan-giakou; **Kentej** (gorovje) – sodobno prečrkovanje je Khentii; **Kijahta** (naselje) – sodobno prečrkovanje v latinico je Kjahta, angleški eksonim je Hyahta, nemški Kijachta; **Kinlun, Urga** (naselje) – do leta 1924 so bila v rabi tudi v Evropi in Ameriki za mongolsko prestolnico imena Urga (kitajsko) ter Kure, tudi Kulun; **Kitajsko morje** (morje) – tega eksonima danes ne poznamo, verjetno pa je bilo s tem imenom poimenovano morje, ki oblika Kitajsko in združuje Južnokitajsko morje in Vzhodnokitajsko morje; **Kojšikava Miogadani** (upravna enota) – sodobno prečrkovanje je Koishikawa Myōgadani; **Kreščatik** (ulica) – prečrkovanje ukrajinske iz cirilice je Khreshchatyk; **Kusinara** (naselje) – v rabi sta tudi imeni Kushinagar in Kusinagar; **Mikolajov** (naselje) – včasih je bilo zaradi razločevanja v rabi tudi ime Mykolaiv nad Dnistrom, polski eksonim je Mikołajów, prečrkovanje iz ukrajinsčine je Mykolaiv; **Mišima Nada** (morje) – sodobno prečrkovanje iz japonščine je Mishima-nada; **Molokai** (otok) – po nekaterih virih je sodobni slovenski eksonim Molokaj, angleški endonim je Molokai, havajski pa Moloka'i; **Munkač** (naselje) – slovenski eksonim je Mukačevo, a je raba manj priporočljiva, madžarski eksonim je Munkács, kar je bila ver-

jetno osnova za uporabljeno imensko obliko; **Obiški morski zaliv** (morje) – tega imena danes ne uporabljamo, verjetno pa gre za del Karskega morja, kjer se reka Ob izliva vanj; **Nikosan** (gora) – to ime ni več v rabi, verjetno pa gre za goro s sodobnim imenom Nyoho; **Pečora** (reka) – sodobno prečrkovanje v angleški jezik je Pechora, nemško je Petschora, češko pa Pečora; **Peiho** (reka) – v preteklosti je bilo v rabi ime Peiho, tudi Pei He ali Pei Ho (vse v pomenu Bela reka), sodobno ime pa je Hai He v pomenu morska reka; **Przemisl** (naselje) – sodobni endonim je Przemysł; **Przemislani** (naselje) – sodobno prečrkovanje iz ukrajinsčine je Peremysliany, poljski eksonim je Przemysłany, imenska oblika, ki jo je uporabil Lavtižar, je bila identificirana tudi v časopisju (Severno bojišče 1914; Vojni spomini 1917); **Sancian** (otok) – ime v pinjinu je Shàngchūāndā, oziroma Qízhāngshān, angleški eksonim je Shangchuan, ostale imenske oblike so Schangschwan (nemško), Sancian (francosko), Sanchão (portugalsko), St. John's Island (nekdanje ime v angleščini), Pulau Sakijang Bendera (malajsko) in Šang-čchuan (češko); **Sumidagava** (reka) – sodobno prečrkovanje je Sumida-gawa, angleški eksonim je Sumida; **Šibetu** (naselje) – tega imena natančno nismo mogli identificirati – po opisu sodeč pa gre najverjetneje za naselje s sodbnim imenom, prečrkovanim iz mongolščine Shiveegovi; **Šimonoseki** (naselje) – sodobno prečrkovanje je Shimono-seki-shi, angleški eksonim je Shimonoseki; **Tarnopol** (naselje) – sodobno prečrkovanje je Ternopil', poljski eksonim je Tarnopol, prav tako nemški,

Slika 4: Mestno središče Zhangjiakouja, prestolnice province Hebei na Kitajskem. Lavtižar v svojem potopisu za to naselje uporablja ime Kalgan (vir: TonyV3112, www.sutterstock.com).

angleški pa Ternopil; **Tola** (reka) – sodobno prečrkovanje je Tuul ali Tula, v starih virih se pojavlja tudi Tola; **Tongku** (naselje) – sodobno ime je Tianjin, staro pa Tanggu; **Vrhnji Udinsk** (naselje) – staro ime je bilo Udinskoye, poznejše Verheudinsk (v pomenu »Zgornji Udinsk«); od 27. julija 1934 se naselje imenuje Ulan-Ude.

Sklep

Lavtižar je v svojem literarnem delu neposredno izpostavil dejstvo, da za določena zemljepisna imena obstajajo tujejezične različice, torej eksonimi. Na podlagi analize rabe zemljepisnih imen lahko ugotovimo, da se avtor pri pisanju oziroma rabi podomačenih tujih zemljepisnih imen ni

popolnoma oprl na referenčno literaturo, kar je bil v primeru rabe podomačenih tujih zemljepisnih imen zagotovo takratni aktualni atlas sveta (Orožen 1902), saj je le v treh petinah primerov uporabil isti eksonim, kot ga navaja referenčni vir. Za preostali dve petini imen smo ugotovili, da je uporabil bodisi ime starejšega referenčnega vira bodisi endonim namesto eksonima, ali pa se v eksonimih zrcalijo vplivi drugih jezikov (ruščine, nemščine in madžarščine).

Če primerjamo tedanjo in sodobno rabo zemljepisnih imen lahko ugotovimo, da v dveh tretjinah primerov ni razlik, v preostali tretjini pa so zaznane razlike v rabi (prevedena imena, raba endonimske različice, opustitev

predlogov in naglasnih znamenj, ne-standardna transkripcija in podobno). Nekatera imena so spremenjena do te mere, da je identifikacija zelo otežena. Zaradi tega smo v zadnjem delu poglavja Analiza in rezultati navedli tovrstna imena in jim pripisali sodobne ustreznice. Ta del lahko služi kot neke vrste slovarček, ki olajša razumevanje starejših besedil s težko prepoznavnimi imeni.

Kladnik (2007d) sicer ugotavlja, da je slovenjenje tujih zemljepisnih imen potekalo v različnih fazah, odvisno od vpetosti slovenskega ozemlja in jezika v določeno politično okolje. Sprva so bile težnje podomačevanja panslovanško naravnane (opazen je predvsem vpliv češčine, slovaščine in poljščine),

sledil je vpliv germanizacije (konec 19. stoletja in na začetku 20. stoletja) – ta se posebej zrcali v Orožnovem atlasu, ki smo ga uporabili kot referenčni vir zemljepisnih imen – po prvi svetovni vojni pa je opaziti vpliv srbskega jezika, ki pa se je opiral na ruščino. S to ugotovitvijo se lahko deloma strinjamo. Ugotovili smo namreč, da tudi

na prehodu iz 19. v 20. stoletje poleg germanskega vpliva opazimo močan ruski vpliv, pa tudi vpliv drugih evropskih jezikov (na primer poljščine in madžarščine).

Na koncu lahko brez zadržkov sklenemo, da so zemljepisna imena del jezika, ki se sčasoma spreminja, in da

se v teh spremembah zrcalijo različni vplivi, ki sooblikujejo aktualen jezikovni korpus.

Zahvala

Raziskava je bila opravljena v okviru programa Geografija Slovenije (P6-0101), ki ga financira Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Viri in literatura

- Baloh, Š. 2016: Potopisi in druga literarna dela Josipa Lavtižarja. Diplomsko delo, Fakulteta za humanistične študije, Univerza na Primorskem. Koper.
- Benedik, M., File, M. J., Mlinar, J. 2008: Naši znameniti rojaki: Josip Lavtižar. Župnijski urad Kranjska Gora. Kranjska Gora.
- Geršič, M., Kladnik, D. 2015: Slovenian geographical names as exonyms. Confirmation of the definitions: Proceedings of the 16th UNGEGN Working Group on Exonyms Meeting, Hermagor, 5-7 June 2014. Hamburg.
- Geršič, M., Kladnik, D. 2016: The Croatian-Slovenian bilateral project on exonyms. Criteria for the use of exonyms: Proceedings of the 17th UNGEGN working group on exonyms meeting, Zagreb, 14-16 May 2015. Hamburg.
- Kladnik, D. 2006: Tuja zemljepisna imena v slovenskem jeziku: razvojni vidiki in problematika njihove rabe. Doktorska disertacija, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Kladnik, D. 2007a: Characteristics of exonym use in selected European languages. *Acta geographica Slovenica* 47-2.
- Kladnik, D. 2007b: Pogledi na podomačevanje tujih zemljepisnih imen. Založba ZRC. Ljubljana.
- Kladnik, D. 2007c: Prispevek k poenotenju rabe podomačenih tujih zemljepisnih imen v slovenskem jeziku. *Geodetski vestnik* 51-3.
- Kladnik, D. 2007d: Zgodovinski vidiki podomačevanja tujih zemljepisnih imen. *Zgodovinski časopis* 61, 3-4.
- Kladnik, D. 2009a: Odprte dileme pomenske razmejitev izrazov endonim in eksonim. *Geografski vestnik* 81-1.
- Kladnik, D. 2009b: Semantic demarcation of the concepts of endonym and exonym. *Acta geographica Slovenica* 49-2. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS49206>
- Kladnik, D. 2016: Dealing with exonyms in Slovenia. *Information bulletin* 50, June 2016. New York.
- Kladnik, D., Bole, D. 2012: The life of Slovenian exonyms and their familiarity in the professional community. *Acta geographica Slovenica* 52-2. DOI: [10.3986/AGS52204](https://doi.org/10.3986/AGS52204).
- Kladnik, D., Ciglič, R., Hrvatinić, M., Perko, D., Repolusk, P., Volk Bahun, M. 2013: Slovenski eksonimi. Založba ZRC. Ljubljana.
- Kladnik, D., Crljenko, I., Čilaš Šimpraga, A., Geršič, M. 2017: A comparison of Croatian and Slovenian exonyms. *Acta geographica Slovenica* 57-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.4653>
- Kladnik, D., Geršič, M. 2014: A gazetteer of Slovenian exonyms. The quest for definitions: Proceedings of the 14th UNGEGN Working Group on Exonyms Meeting, Corfu, 23-25 May 2013. Hamburg.
- Kladnik, D., Geršič, M. 2016: Cigale's world atlas and its influence on Slovenian exonyms. Joint Commission Seminar on Historical Maps, Atlases and Toponymy, (Forum ifl, H. 30). Leipzig.
- Kladnik, D., Geršič, M. 2018: Colors, expressed in Slovenian exonyms. A Survey of Exonym Use: Proceedings of the 19th UNGEGN Working Group on Exonyms Meeting, Prague [Praha], 6-8 April 2017. Hamburg.
- Kladnik, D., Perko, D. 2013: Slovenska imena držav. Založba ZRC. Ljubljana.
- Kladnik, D., Urbanc, M. 2011: Nature of endonyms: the Slovenian perspective. Trends in exonym use: Proceedings of the 10th UNGEGN Working Group on Exonyms Meeting, Tainach, 28-30 April 2010. Hamburg.
- Klinar, K. 2011: kako se pri vas reče? Hišna imena v naseljih Bohinjska Češnjica, Jereka, Podjelje, Srednja vas v Bohinju, Stara Fužina in Studor. Občina Bohinj. Bohinjska Bistrica.
- Lavtižar, J. 1924: V petih letih okrog sveta. Samozaložba. Rateče-Planica.
- Medmrežje 1: URL: <http://www.termania.net/slovarji/slovar-slovenskih-eksonimov/8263197/dunaj?query=dunaj&SearchIn=My> (1. 11. 2017).
- Mlakar, J. 1952: Jožef Lavtižar: ob stoletnici rojstva. Koledar Mohorjeve družbe v Celovcu.
- Orožen, F. 1902: Zemljepisni atlas za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom. Dunaj.
- Perko, D., Kladnik, D. 2017: Slovenian exonyms in North America. *Acta geographica Slovenica* 57-1. DOI: <https://doi.org/10.3986/AGS.4777>
- Severno bojišče 1914. *Dolenjski list*, letnik 30-24.
- Vojni spomini 1917. *Slovenski gospodar* 51-18.